

Ольга ЗАРИХТА,
учитель української мови й літератури

*Тернопільський академічний ліцей
«Українська гімназія» ім. І. Франка
Тернопільської міської ради (м. Тернопіль)*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти національна ідея є визначальним чинником для згуртування українців як нації. Це, напевно, чи не єдиний шлях формування ключових компетентностей учнів, але на своєму рідному підґрунті з урахуванням ідентичних особливостей української ментальності. Сьогодні національне питання не просто актуальне, але й вкрай важливе. Упродовж останніх десяти років ми переживаємо (шкода лише, що платимо за це найвищу ціну) остаточне національне відродження незалежної української держави. І разом з тим приходимо до усвідомлення того, наскільки важливими для наших дітей стали фундаментальні засади формування української національної ідеї: народ, рідна мова, споконвічні традиції, багата культура, багатозначна символіка й незнищенна духовність.

Будучи вчителем-практиком, абсолютно переконана, що аналізувати сьогодні постать того чи іншого митця, необхідно, акцентуючи увагу учнів на тому, виразником інтересів якого народу він є, якою мовою творив, навіть якщо володів кількома, яких національних традицій дотримувався, що свідчить про той чи інший рівень його національної культури, і наскільки духовно багатою є ця людина. Сьогодні це єдина правильна модель викладання дициплін мовного-літературного циклу. Причому вважаю, що мені (як і зрештою усім філологам) пощастило, оскільки мова й література – досить благодатний матеріал, на якому, власне, і формується (не без допомоги вчителя, звичайно) національна свідомість наших учнів.

Поза всяким сумнівом, національна ідея – це те ядро, навколо якого ґрунтується спільнота, це шлях до реалізації суспільного ідеалу. Причому недостатньо лише сформулювати учням національну ідею. Необхідно, щоб вона збігалася з їхніми уподобаннями та інтересами, закріпилась у масовій свідомості кожного, стала національним ідеалом. Як не прикро це

констатувати, але ми, українці – це особлива і чи не єдина нація, яка більш за інших боролася за свою свободу і менше за інших бачила її. Через те, будуючи власну методологічну концепцію у викладанні рідної мови та літератури, виходжу перш за все із того, що українська нація – це суспільний феномен, внутрішній зміст якого визначають культурні та духовні чинники. А українська національна ідея мусить виступати своєрідною інтегруючою складовою, що забезпечить національний характер української держави.

Рідна мова та література – це мистецтво, а мистецтво розраховане передусім на почуття людей. Викладання цих навчальних предметів аж ніяк не передбачає, щоб через багато років вже доросла людина зможе розповісти біографію кожного вивченого письменника чи поета, визначити тему та ідею створених ними художніх творів, зуміє пояснити ті чи інші літературознавчі або ж мовознавчі терміни. Тому ставлю перед собою завдання – вчити учнів думати, співпереживати, ідентифікувати себе українцями, які вміють аналізувати, відстоювати свої погляди та переконання і робити висновки. Варто зазначити, що школа аж ніяк не ставить перед собою завдання готувати з усіх учнів філологів, письменників, лінгвістів, а насамперед доброго читача, справжнього націоналіста, який не тільки розуміє та емоційно переживає прочитане, але й чітко аргументує власну життєву позицію.

На мою думку, вчитель рідної мови й літератури повинен відрізнятися від будь-якого іншого вчителя-предметника. Адже сама специфіка його предмета передбачає вміння торкнутися словом душу, допомогти зрозуміти задум письменника, спонукати мислити та робити відповідні висновки. Завжди пам'ятаю, що треба донести до учнів не лише ідейний зміст твору, а й нев'янучу його художню красу, барвистість, милозвучність мови. Саме художній літературі належить важлива роль у виробленні моральних переконань, формуванні духовно багатішої особистості, що є носієм національної ідеї, високої моральної культури та ідеалів. Тому треба плекати й оберігати її, формуючи міцні духовні цінності та націоналістичні погляди. Дуже часто наголошую учням на тому, що бути людиною, на перший погляд, надзвичайно просто. Адже що, здавалося, може бути простішим за виявлення своєї природної сутності. Але складність прихована в іншому. Бути патріотом набагато важче. Людина тим і

відрізняється від всього сущого, що здатна і має змогу сама обирати свій життєвий шлях, обстоюючи ті ідеали, що закладені на генетичному рівні в кожному українцеві. А тому постійно треба пам'ятати, що свобода завжди передбачає відповідальність. Не можна залишати наших дітей наодинці з самим собою, власними проблемами чи сумнівами щодо прочитання, точніше трактування того чи іншого художнього твору і сподіватися, що вони згодом стануть справжніми патріотами та високодуховними особистостями. Людська природа і соціальні відносини побудовані так, що пустоти бути не може. Відсутність моральності відразу заповнюється аморальністю, відсутність добра – злом, а невпевнена націоналістична позиція – проявами космополітизму. Тому так необхідно заповнювати життя наших дітей національними ідеями, конкретними прикладами прояву справжнього, а не декларованого патріотизму. Інакше кажучи, використовуючи художні твори та вдало підібраний мовознавчий матеріал, допомагати нашим дітям розібратися у непростих життєвих колізіях, формуючи майбутнє покоління із чітко визначеною життєвою позицією, яка ґрунтується на фундаментальних засадах українського націоналізму.

Ми на порозі третього тисячоліття, яке диктує абсолютно інший формат розвитку сучасної освіти. Це своєрідна альтернатива: бути чи не бути. Тому необхідне нове мислення, щоб не минуло формувало сучасний тип українця, а щоб сучасний українець був здатен формувати майбутнє. А це наші учні, яких треба цьому навчити, яким треба дати хорошу базу і сприяти формуванню у них тієї самої національної ідеї як вирішального чинника виховання підрастаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Громлюк І. Освіта як національна ідея. *Детектор медіа*. 2017. URL: <https://ms.detector.media/mediakritika/post/20292/2017-12-28-osvita-yak-natsionalna-ideya-naykrashchi-proekty-yaki-formuvaly-ii-v-2017-rotsi/> (дата зверення: 10.10.2024).
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ: Шкільний світ, 2001. 24 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/3438> (дата зверення: 10.10.2024).
3. Сидоренко Ю. Українська національна ідея – яка вона? *Українська правда*. 2010. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2010/02/6/4714492/> (дата зверення: 10.10.2024).